

Передмова

Життя Сковороди вже всебічно освітлене в літературі в тому обсягу, як на це дозволяють приступні нам джерела (досліди над біографією Сковороди резюмує Дм. Багалій: Г. С. Сковорода, український мандрований філософ. Харків, 1926, в нашій книзі цитуємо цю працю: “Багалій”). Що ж торкається *науки* Сковороди, то тут немає між дослідниками аж ніякої єдності. Та, власне, до систематичної аналізи “науки Сковороди” мало хто з дослідників і доходив. Найліпша досі праця, що йде в напрямі досліду думок Сковороди В. Ерна (В. Эрн: Г. С. Сковорода. Москва, 1912; далі цитуємо: “Ерн”), не виходить за межі постанови питань.

Може, зумовляла такий стан досліду та обставина, що ми не можемо дійти до пізнання “джерел” думок Сковороди шляхом *біографічного* досліду. Тому-то й шукали джерел філософії Сковороди то в Платона та стоїків, то в Спінози, то в Раймаруса, то в отців Церкви... Та тепер історія філософії залишає шукання “джерел”, “впливів” тощо на боці. Треба й українській науці ступити на цей шлях. Дослідивши систему думок Сковороди в її єдності та цілості, ми зараз помітимо, яку саме групу західних мисленників він нагадує, до якої духовної течії треба його зарахувати. І хоч ми й не можемо з повною певністю встановити “залежності” Сковороди від цієї групи мисленників, та

для пізнання самого Сковороди це зближення дасть нам, як побачимо, немало та, власне, відкритє перед нами вперше такі боки філософії Сковороди, на які ніхто з дослідників не звертав уваги.

Ця духовна течія Заходу, близькість до якої Сковорода ми будемо констатувати в основних пунктах його світогляду, є т. зв. “німецька містика”. З огляду на те, що дослід самої “німецької містики” ще ніяк не можна вважати за закінчений (бракує відповідних праць про Вайгеля, Етінгера, Гана), ми маємо в окремих пунктах трохи уважніше зупинитись на аналізі думок цього або того з німецьких містиків.

В нашій книзі не потребуємо обговорювати біографічні проблеми, – все, що треба, читач знайде в книзі Багалія. Ми починаємо з аналізу думок Сковороди і лише наприкінці книги зупинимось на тих пунктах характеристики його оточення, що мають спеціальний інтерес для нашої праці.

Ця книга написана як українська редакція відповідної німецької праці з іншим планом, що вийде пізніше: обидві праці формулюють, розуміється, ті самі висновки досліду, але в зовсім різній формі... Праця над філософією Сковороди для мене не ізольована праця, – вона тісно зв’язана з працею над іншими представниками слов’янської містики (здебільшого, ще менше дослідженими, ніж Сковорода), – до Сковороди доведеться мені повертатися в тих працях про слов’янських містиків, що я помалу готую: в працях про українців П. Величковського та Гамалію, про чехів Щітного, Яна з Енштайна, Коменського та Бриделя, про забутого польського містика Склеуса... Та в праці про Сковороду можна вже намітити деякі основні провідні лінії для характеристики слов’янських містиків узагалі.

Я даю більшість цитат із творів Сковороди в українському перекладі, – цей переклад є в деяких випадках водночас і інтерпретація. Усі підкреслення в цитатах – мої власні.

Передмова

Щоб уможливити читачеві самому суд, я наводжу в сумнівних, важливих або характеристичних випадках у дужках окремі слова в “оригінальному” вигляді (як відомо, видані твори Сковороди без дотримання важливих деталей його правопису та мови, — отже подавати тексти зі Сковороди так, як вони написані ним, ми тепер не можемо). У зв'язку з цим я дозволю собі висловити бажання, щоб у інтересах української науки нарешті видано твори Сковороди в повному, автентичному та достойному вигляді.

15. 5. 1933

*Галле над Заале
Дм. Чижевський*